

Екологічне право

УДК 349.6:346.14

Задихайло Дмитро Дмитрович

*кандидат юридичних наук, асистент кафедри екологічного права
Національний юридичний університет імені Ярослава Мудрого*

Задыхайло Дмитрий Дмитриевич

*кандидат юридических наук, ассистент кафедры экологического права
Национальный юридический университет имени Ярослава Мудрого*

Zadykhaylo Dmytro

*PhD in Law, Assistant of the Department of Ecology Law
Yaroslav Mudryi National Law University
ORCID: 0000-0002-7051-4010*

Лешко Оксана Дмитрівна

*студентка
Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого*

Лешко Оксана Дмитриевна

*студентка
Национального юридического университета имени Ярослава Мудрого*

Leshko Oksana

*Student of the
Yaroslav Mudryi National Law University*

**ЕКОЛОГІЧНЕ ГОСПОДАРЮВАННЯ ЯК КОМПЛЕКСНИЙ ОБ'ЄКТ
ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ
ЭКОЛОГИЧЕСКОЕ ХОЗЯЙСТВОВАНИЕ КАК КОМПЛЕКСНЫЙ
ОБЪЕКТ ПРАВОВОГО РЕГУЛИРОВАНИЯ**

ENVIRONMENTAL MANAGEMENT AS A COMPLEX OBJECT OF LEGAL REGULATION

Анотація. У статті розглядається інститут екологічного господарювання як об'єкт правового регулювання екологічного права. Аналізуються роботи науковців, що присвячені ролі господарських товариств у екологічно-правових відносинах. У роботі також проаналізовані подібні правовідносини у сусідніх країнах. Автори мають на меті розкрити цікаву проблематику, а саме вплив феномену екологічного господарювання як рушійного чинника переходу до принципів сталого розвитку.

Тут наявна демонстрація конфлікту між економічними та екологічними інтересами, що є доречним, оскільки протягом усієї статті простежується співвідношення цих різних за правовим спрямуванням галузей. Наведений аналіз правових норм кожної із вищезгаданих галузей. Та акцентовано увагу на тому, що тільки послідовне вдосконалення національного екологічного та господарського законодавства можуть бути вирішальними чинниками економічного добробуту країни.

Автори пропонують своє вдосконалення вітчизняного законодавства на основі ЗУ «Про Основні засади (стратегію) державної екологічної політики України на період до 2030 року. Ті відомості, що містяться в цьому законі повністю відображені в статті та є доречними, адже тут позиція авторів та позиція головного законодавчого органу країни співпадають. Це ми можемо простежити далі по тексту, де зміни цього закону демонструються та аргументуються з посиланнями на провідних дослідників обох галузей, як господарської, так і екологічної.

Ця стаття буде корисною як для студентів, оскільки вона містить багато орієнтуючого теоретичного матеріалу з Господарського та

Екологічного права. Так і для досвідчених дослідників, бо авторами підіймається велика кількість проблематичних питань, на які можна продовжувати дискусію. Вона є плацдармом для законодавчого вдосконалення великої кількості нормативно-правових актів, що може послугувати джерелом для аргументування при складанні законопроекту з вдосконалення господарського законодавства у частині охорони навколишнього середовища під час справляння безпосередньої господарської діяльності.

Ключові слова: екологічне господарювання, зелена економіка, засади державної екологічної політики, правова політика в сфері екологічного господарювання, правовідносини екологічного господарювання.

Анотація. В статті розглядається інститут екологічного господарювання як об'єкт правового регулювання екологічного права. Аналізуються роботи учених, присвячені ролі господарських обществ в екологічно-правових відносинах. В роботі також проаналізовані подібні правоотношения в сусідніх країнах. Автори хочуть розкрити цікаву проблематику, а саме вплив феномена екологічного господарювання як ведучого фактора переходу к принципам устойчивого развития.

Тут має місце демонстрація конфлікту між економічними і екологічними інтересами, що є доречним, оскільки на протязі всієї статті прослідковується співвідношення цих різних по правовому напрямку сфер. Представлений аналіз правових норм кожної з названих вище сфер. І акцентовано увагу на тому, що тільки послідовне удосконалення національного екологічного і господарського законодавства можуть бути вирішальними факторами економічного благополуччя країни.

Авторы предлагают своё усовершенствование отечественного законодательства на основе ЗУ «Про Основные начала (стратегию) государственной экологической политики Украины на период до 2030 года». Те положения, которые содержатся в этом законе полностью отображены в статье и являются уместными, потому что позиция авторов и позиция главного законодательного органа страны совпадают, Это мы можем проследить дальше по тексту, где изменения этого закона демонстрируются и аргументируются с ссылками на ведущих исследователей обеих сфер, как хозяйственной, так и экологической.

Эта статья будет полезной как для студентов-начинающих, потому что она содержит теоретического ориентирующего материала по Хозяйственному и Экологическому праву. Так и для опытных исследователей, потому что авторами затрагивается большое количество проблематичных вопросов, на которые можно очень долго вести дискуссию. Она является плацдармом для законодательного усовершенствования большого количества нормативно-правовых актов, что может послужить источником для аргументирования при составлении законопроекта по усовершенствованию хозяйственного законодательства в части охраны окружающей среды во время хозяйственной деятельности.

Ключевые слова: *экологическое хозяйствование, зеленая экономика, основы государственной экологической политики, правовая политика в сфере экологического хозяйствования, правоотношения экологического хозяйствования.*

Summary. *The article considers the institute of ecological management as an object of legal regulation of ecological law. The works of scientists devoted to the role of business associations in environmental and legal relations are analyzed. The paper also analyzes similar legal relations in neighboring countries.*

The authors aim to reveal an interesting issue, namely the impact of the phenomenon of environmental management as a driving factor in the transition to the principles of sustainable development.

There is a demonstration of the conflict between economic and environmental interests, which is relevant because the relationship between these different areas of law is traced throughout the article. An analysis of the legal norms of each of the above industries is given. However, it is emphasized that only the consistent improvement of national environmental and economic legislation can be decisive factors in the economic well-being of the country.

The authors propose their improvement of domestic legislation on the basis of the Law "On the Basic Principles (Strategy) of State Environmental Policy of Ukraine for the period up to 2030. The information contained in this law is fully reflected in the article and is relevant, because here the position of the authors and the position of the main legislative body of the country coincide. We can trace this further in the text, where changes to this law are demonstrated and argued with reference to leading researchers in both industries, both economic and environmental.

This article will be useful for both students, as it contains a lot of guiding theoretical material on Commercial and Environmental Law. The same goes for experienced researchers, because the authors raise a large number of problematic issues that can be discussed further. It is a springboard for the legislative improvement of a large number of regulations, which can serve as a source for argumentation in drafting a bill to improve economic legislation in terms of environmental protection in the course of direct economic activity.

Key words: *ecological management, legal regulation, state, ecology, society.*

Постановка проблеми. У нинішній обстановці економічної кризи державна екологічна політика залишається недостатньо ефективною це обумовлено рядом причин, найважливішою з яких є відсутність програм підвищення екологічної безпеки, що передбачають комплексні заходи щодо запобігання та зниження негативного впливу на навколишнє середовище і його компоненти. Вирішення екологічних проблем в Україні неможливо без цілеспрямованої політики держави, яка передбачає широке залучення громадянського суспільства, бізнесу, експертного співтовариства, природоохоронних організацій.

Проблематика також полягає у тому, що на сьогодні здійснення екологічного господарювання в Україні як комплексу правового регулювання, має здійснюватися на основі таких принципів:

- дотримання права людини на сприятливе навколишнє середовище;
- забезпечення сприятливих умов життєдіяльності людини;
- науково обґрунтоване поєднання екологічних, економічних і соціальних інтересів людини, суспільства і держави з метою сталого розвитку і забезпечення сприятливого навколишнього середовища та екологічної безпеки;
- охорона, відтворення та раціональне використання природних ресурсів як необхідні умови забезпечення сприятливого навколишнього середовища і екологічної безпеки;
- пріоритетність збереження природних екологічних систем, природних ландшафтів і природних комплексів.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. На сьогодні тему здійснення екологічного господарювання досліджували такі вчені, як Гетьман А. П. [1], Андрейцев В. І. [9], Краснова М. В. [11], Балюк Г. І. [10],

Бобкова А. Г. [2], Шаповалова О. В. [5], Задохайло Д. Д. [6]., Мельник О. І. [8] та інші. Ця проблематика знаходиться на початку свого вивчення.

Формулювання цілей статті. Визначитися із феноменом екологічного господарювання як рушійного чинника переходу до принципів сталого розвитку.

Виклад основного матеріалу. Екологічне неблагополуччя на багатьох територіях світу, забруднення і непомірне споживання природних ресурсів, наявність «гарячих екологічних точок», хвилювання з приводу змін клімату цілком природно породжують припущення про глобальну екологічну кризу і навіть про можливий колапс нашої цивілізації, про можливу загибель людства і навіть біосфери. Наскільки виправдані такі припущення? Чого тут більше: політичної реклами, спроб реалізувати корпоративні інтереси або реальних необоротних катастрофічних змін природи?

Одна з перших робіт алармістського плану «Межі зростання» (Meadows et al. 1972), виконана в рамках Римського клубу, прогнозувала наступ породженого невгамовним споживанням людства глобальної екологічної кризи до кінця ХХ ст. Надалі рамки настання кризи і загибелі людства цими ж авторами були відсунуті на більш віддалені терміни (Медоуз та ін. 2007).

Таким чином, аналіз сучасних екологічних процесів з позицій науки і конструктивних дослідницьких програм в сфері природокористування дозволяє стверджувати, що, незважаючи на значний вплив людини на біосферу, немає достатніх підстав стверджувати, що ступінь і параметри цього впливу можуть бути представлені як основна причина глобальної екологічної кризи.

Так, ми є сьогодні свідками різних екологічних аномалій і регіональних екологічних катастроф. Але чи достатньо цього для радикального висновку про те, що біосфера Землі реально вступила в фазу глобальної екологічної

мутації, справжньою причиною якої стала невгамовна жага споживачів сучасної цивілізації і все наростаюча техногенна експансія людства в природні ландшафти і природне середовище проживання.

Глобальна екологічна криза вже в найближчі десятиліття може призвести до депопуляції і перебудови цивілізації. Проблема була сформульована Н.Ф. Реймерсом, розвинена в роботах М.М. Моїсеєва, обгрунтована в книзі Полякова В.І. Іспит на «Homo sapiens», виявлена і американським оборонним відомством («Observer», березень, 2004). У доповіді, яка передрікає «занурення світу в пучину хаосу і «війни всіх проти всіх» в найближчі 20 років. Кліматичні зміни можуть привести планету на межу анархії. Розвинені країни будуть створювати ядерний бар'єр для захисту своїх запасів води, продовольства і енергоресурсів. Їх катастрофічну нестачу буде подолати все важче, і перенаселеність планети зануриться в війни, загинуть мільйони людей ... Проблему кліматичних змін слід з рівня наукових обговорень підняти до рівня національної безпеки» [2, с. 216].

Натомість, система взаємовідносин між економічною теорією та екологією полягає у певному співвідношенні. В оцінку деградації довкілля враховується не вартість чистого повітря, або водних ресурсів, або екологічних послуг, а грошова оцінка шкоди, завданої в результаті деградації довкілля, чи витрат, необхідних для уникнення такої деградації.

Сьогодні ми з впевненістю можемо стверджувати, що діяльність людини та господарських підприємств є істотною причиною забруднення природного середовища. Наразі екологічна картина нашої країни, як міжнародними так і вітчизняними спеціалістами визначається як кризова. Задихайло Д.Д., у своїй роботі «Екологічне господарювання у системі екологічних відносин: проблема правової інституціалізації» наводить наступну статистику. Зростання обсягів щорічно накопичуваних тільки

побутових відходів в Україні у середньому становить 220–250 кг на рік на одну особу, а у великих містах – 330–380 кг. Сміттєзвалища та полігони для їх накопичення налічують 4157 одиниць і спільно займають площу 7,4 тис. га.7, с. 2]. Слід погодитися з дослідником та наголосити на тому, що наші Західні сусіди, наприклад Польща чи Угорщина у свій час так само зіштовхувалися з проблемою варварського експлуатування навколишнього середовища. Але вони успішно подолали ці проблеми застосувавши екологічні реформи у сфері господарських правовідносин.

Таким чином, слід зазначити про те, що за рахунок варварської, безвідповідальної експлуатації природних ресурсів – спостерігають швидкі темпи економічного зростання та рівня споживання внутрішніх ринків.

Грошова оцінка витрат на зменшення забруднення спирається на дані про кількість викидів, а також про питомі затрати на зменшення викидів (точніше, про динаміку таких питомих затрат за різних обсягів зменшення забруднення). У свою чергу, деградація довкілля на основі оцінки шкоди найчастіше обчислюється з урахуванням шкоди, завданої людському здоров'ю, яка звичайно визначається за функціональною залежністю “доза – зворотна реакція”, але також може оцінюватись і шкода різноманітним інфраструктурним об'єктам.

Наведемо приклад, в економіці України ТЕС належить до найбільших забруднювачів атмосферного повітря. За стандартами Європейського Союзу, ТЕС в Україні перевищують викиди в 5-30 разів. Проте стає очевидним, що подальше таке забруднення, що спричинене старим обладнанням та пилоочисними установами, спричинятиме погіршення стану атмосферного повітря і зростання кількості хворих осіб та підвищення смертності, внаслідок еколого-економічної шкоди.

В даному випадку постає важлива проблема: досягти екологічного зростання, але покращити якість довкілля. В більшості випадків, держава намагається підвищити економічний рівень виробництва, ефективність діяльності підприємств, нехтуючи при цього екологічними інтересами суспільства.

Якщо говорити про концепцію сталого розвитку ООН, то основи її теорії були закладені ще у 1987 році, коли пролунала доповідь Міжнародної комісії з охорони довкілля та розвитку ООН (Комісія Бутланд), під назвою «Наше спільне майбутнє». Sustainable development – така концепція була вперше репрезентована на рівні міждержавного співтовариства. Хоча така концепція і виходить за свою суттю за рамки екологічної проблеми, проте складний системний характер та комплекс взаємодіючих систем лежить в її суті [4].

Дана концепція включає в себе:

- систему забезпечення життя в планетарному вимірі: екологічна, енергетична, біологічна та кліматична тощо;
- система, що складає основу суспільного життя людини: економічна, політична, соціальна тощо.

На думку А.Г. Бобкової, передумовою екологічної безпеки є слідування принципу збереження навколишнього середовища та раціонального використання природних ресурсів. Натомість, двигуном процесу глобалізації є модернізація і перехід світової економіки до нового технологічного укладу, який поряд з якісним оновленням технологічної бази, підвищенням ефективності виробництва та конкурентоспроможності покликаний забезпечити поліпшення якості життя і середовища проживання. Масштаби «зеленого» сектора світової економіки впродовж останніх років порівняно

невеликі. Однак для нього характерні виключно швидкі, особливо на тлі уповільнення зростання за минулі роки, темпи розвитку [2, с. 216-251].

Потужна динаміка розвитку «зеленої» економіки в цілому і її сегмента - альтернативної енергетики - визначається цілою низкою чинників, в першу чергу, зберігаючи пріоритет забезпечення енергетичної безпеки країн - імпортерів викопного палива, які є лідерами світової економіки. Тим не менш, у перспективі до 2020 року значення «зеленого» сектора економіки в цілому і екологічно чистої енергетики в особливості дещо посилюється.

Двигуном процесу глобалізації є модернізація і перехід світової економіки, перш за все промислово розвинених країн, до нового технологічного укладу, який поряд з якісним оновленням технологічної бази, підвищенням ефективності виробництва та конкурентоспроможності економіки покликаний забезпечити поліпшення якості життя і середовища проживання. За кордоном реалізує цей перехід економічна політика «зеленого» зростання офіційно прийнята Організацією економічного співробітництва та розвитку (ОЕСР) в 2009 р в якості стратегічного напрямку розвитку всіх її членів на довгострокову (до 2030 р) і більш віддалену (до 2050 г.) перспективу. Співробітництво України з ОЕСР започатковано ще в 1997 році шляхом підписання КМУ Угоди щодо привілеїв, імунітетів та пільг, які надаються ОЕСР Україні [3, с. 2].

Перспективи «зеленого» розвитку галузей і економіки у світі та в Україні в цілому пов'язані значною мірою з прогресом в енергетиці, перш за все з розвитком альтернативної енергетики.

Загальноприйнятого визначення «зеленої» економіки не існує. Експерти Організації ООН з охорони навколишнього середовища (ЮНЕП) пропонують найбільш широке розуміння цього поняття, розглядаючи «зелену» економіку як господарську діяльність, «яка підвищує добробут

людей і забезпечує соціальну справедливість і при цьому істотно знижує ризики для навколишнього середовища і збіднення природи». Таке трактування «зеленої» економіки практично не відрізняє її від концепції сталого розвитку, яка добре відома і має відповідний правовий статус в Україні, хоча й не дуже ефективно реалізується в економічних програмах і практиці природокористування.

Так наприклад, у науковій літературі екологічні інвестиції являють собою всі види майнових та інтелектуальних цінностей, що вкладаються у господарську діяльність і спрямовані на зменшення негативної антропогенної дії на навколишнє природне середовище, зниження екодиструктивного впливу процесів виробництва споживання та утилізації товарів та послуг. Збереження, раціональне використання природних ресурсів та покращення природоресурсного потенціалу територій, забезпечення екологічної безпеки країни, внаслідок яких досягається екологічний, соціальний та економічні результати.

При розкритті теми екологічних інвестицій слід згадати про екологічні інновації. В умовах ринкової економіки жоден інвестор не надасть свої кошти для того чи іншого екологічного проекту, якщо не буде впевнений в тому, що він буде інноваційно привабливим. На екологічних інноваціях, як на формі міжгалузевої конвергенції як господарського, так і екологічного права наголошує Задихайло Д.Д. Як зазначає дослідник, екологізація господарювання може бути досягнута лише за рахунок інноваційного економічного розвитку. Зв'язок між екологізацією та інноватизацією господарського механізму є безальтернативним в існуючих соціально-політичних умовах, адже тільки екологізація господарювання на інноваційній основі може гармонізувати більшість соціальних інтересів, що виникають у

названій сфері [7, с. 7]. Не можна не погодитися з такою думкою, бо раціональне використання природних ресурсів та покращення природо-ресурсного потенціалу території досягаються лише способом постійного інноваційного вдосконалення господарського механізму, як вирішального суб'єкта екологічних правовідносин.

У руслі змістовного більш вузького трактування «зелену» економіку розуміють як розробку, виробництво і експлуатацію технологій і обладнання для контролю і зменшення викидів забруднюючих речовин та парникових газів, моніторингу та прогнозування кліматичних змін, а також технологій енерго- та ресурсозбереження та відновлюваної енергетики. Сюди ж включаються розробка, випуск і використання технологій і матеріалів для захисту будівель і споруд від різких коливань температури, вологості і вітрового навантаження; виробництво екологічно чистої продукції, в тому числі сільськогосподарської (продуктів харчування, натуральних волокон) і споживчих товарів (наприклад, ліків і предметів особистої гігієни на природній основі без хімічних добавок).

Натомість, механізмом регулювання, захисту екологічних інтересів та вирішення екологічних питань можуть бути спеціально створені економіко-правові механізми. Невипадково екологічне законодавство в своєму базовому Законі «Про охорону навколишнього природного середовища» містить в собі загальну конструкцію такого економіко-правового механізму. Певна увага цьому питанню приділена також і у Законі України «Про основні засади (стратегію) державної екологічної політики на період до 2030 року».

Важливо виходити також і з того, що Основний Закон має закріпити не просто пов'язані між собою екологічні об'єкти, які інтегруються у поняття «довкілля», але «екологічну систему» як систему екологічних відносин, активною частиною якої є людина, суспільство, держава, форми

господарювання, інститути охорони довкілля та екологічної безпеки тощо. Така система має враховувати також і глобальний характер екологічної кризи та екології як такої, а також наявність тісного причинно-наслідкового зв'язку екологічних відносин з системою господарювання.

Більше того, основною метою переходу до «зеленої економіки» є підвищення якості життя населення планети при мінімізації виснаження природних ресурсів і збереження природи для наступних поколінь [1, с. 165].

Спектр інструментів, що пропонується для переходу до «зеленої економіки»: відповідне ціноутворення, зростання державних інвестицій в відповідну інфраструктуру, реформування систем «екологічного» оподаткування, заохочення виробництва екологічної продукції, цільова державна підтримка досліджень і розробок і т. д.

Окрім того, перед екологічним господарюванням в Україні мають ставитися основні цілі та завдання, досягнення яких є принципово важливим для взаємозв'язку екології та економіки в цілому.

Ліквідація наслідків забруднення повітря.

Відновлення природних ресурсів до їхнього початкового стану.

Відновлення екологічного балансу.

Запровадження екологічно чистих технологій.

Вдосконалення застарілих технологій з виробництва у економіці.

Формування екологічної реальності.

Висновки і перспективи подальших досліджень у даному напрямку. Концепція правового забезпечення екологічного господарювання передбачає послідовне вирішення цілої низки взаємопов'язаних юридико-технічних завдань.

1. Визначення екологічного господарювання як окремого типу економічної діяльності та як дефінітивно забезпеченої юридичної конструкції.
2. Екологічне господарювання має бути чітко відокремлене від інших типів та сфер господарювання з необхідністю виходу на ідентичність змісту та кваліфікації.
3. Одним з центральних питань такої кваліфікації має стати визначеність із типами та видами екологічного ефекту як результату господарської діяльності.
4. Важливими є також кваліфікаційні варіанти визначення різновидів екологічного господарювання як комерційного так і некомерційного за типом, а також де екологічний ефект є кінцевою предметною метою діяльності або його настання може носити додатковий характер на тлі досягнення прибутку.
5. Екологічне господарювання як діяльність, що потребує юридичної кваліфікації концептуально може визначатись не тільки через «об'єктний» критерій, але також і через «суб'єктний». В цьому сенсі вирішення потребує питання встановлення для суб'єктів екологічного господарювання спеціального статусу – спеціальної господарської компетенції відповідно із обсягом спеціальної правосуб'єктності, або екологічне господарювання має кваліфікуватись тільки у випадках коли сама діяльність в цілому або в частині відповідає ідентифікаційним вимогам.
6. Цілком очевидно, що ціла ієрархія типів та видів екологічного господарювання має передбачати чітке законодавче визначення змістовних та технічних аспектів спеціальних режимів господарювання. Такі спеціальні режими екологічного господарювання

мають передбачати визначення усіх юридично значимих елементів відповідних правовідносин. Слід зазначити, що такі правовідносини слід розглядати щонайменше у двох площинах, які є однак, органічно пов'язаними: господарсько-виробничих та організаційно-господарських. Останні передбачають наявність спеціальних відносин із суб'єктами організаційно-господарських повноважень з приводу надання суб'єктам екологічного господарювання правових гарантій, комплексу засобів державної допомоги, можливості укладання договорів державно-приватного партнерства, а також засобів юридичної відповідальності за зловживання наданими пільгами тощо.

7. Комбінування засобів організаційно-господарського впливу держави на стимулювання розвитку відносин екологічного господарювання з метою найбільш ефективного забезпечення отримання і економічних і екологічних результатів водночас є найактуальнішою проблемою екологічної та господарсько-правової науки.

Отже, більш перспективним напрямком є перехід до політики використання доступних технологій. Для цього слід прийняти і укоренити ряд заходів:

- запровадити ефективні і зіставні в цінах штрафи за негативний вплив на навколишнє середовище;
- забезпечити безперервний процес спостереження;
- припинити практику викидів;
- почати усувати завдану екологічну шкоду.

Виконання викладених вище заходів призведе до процвітання, зростання добробуту і якості життя населення. «Зелена економіка» сприятиме отриманню людьми доступу до екологічних благ (безпечна вода, екологічно чиста енергія, санітарія і т. д.).

Література

1. Гетьман А. П. Концепція розвитку екологічного права та законодавства як передумова забезпечення національної екологічної політики / А. П. Гетьман // Вісник Національної Академії правових наук України. 2013. №2 (73). С. 165–173.
http://dspace.nlu.edu.ua/bitstream/123456789/4267/1/Getman_165.pdf
2. Бобкова А. Г. Правове забезпечення розвитку екологічного підприємництва у контексті доктрин господарського та екологічного права / А. Г. Бобкова // Правова доктрина України: [У 5 т.] Т. 4 / редкол. В. Я. Тацій [та ін.] ; Нац. акад. прав. наук України; Харків : Право, 2013. С. 216–251.
3. Зеленая экономика: здравоохранение // United Nations Environmental Programme: Green Economy. URL: <https://www.unenvironment.org/explore-topics/green-economy>
4. Навстречу «зеленой» экономике: пути к устойчивому развитию и искоренению бедности. Обобщающий доклад для представителей властных структур: Резюме. Найроби: ЮНЕП, 2011; World Economic and Social Survey 2011: The Great Green Technological Transformation / Department of Economic and Social Affairs of the United Nations Secretariat (DESA). New York: United Nations, 2011. E/2011/50/Rev. 1 ST/ESA/333. URL: http://old.ecocongress.info/5_congr/docs/doklad.pdf
5. Шаповалова О. В. Адаптація господарського законодавства до вимог сталого розвитку : автореф. дис. ... д-ра юрид. наук / О. В. Шаповалова. Донецьк : [б. в.], 2007. 35 с.
6. Задихайло Д. Д. Екологічне господарювання у системі екологічних відносин: проблема правової інституціалізації, 2016. 9 с.
<http://plaw.nlu.edu.ua/article/download/85035/83458>

7. Задихайло Д. Д. Екологічні інновації як форма міжгалузевої конвергенції господарського та екологічного права // Економічна теорія та право. 2016. №4(27). 12 с. <http://econtlaw.nlu.edu.ua/wp-content/uploads/2017/03/4-145-156.pdf>
8. Мельник О. І., Маценко О. М., Пронікова Ж. С. Наукові підходи до удосконалення мотивації екологічно спрямованої діяльності, 2012. 8 с. URL:https://mer.fem.sumdu.edu.ua/content/articles/issue_8/O_I_Melnyk_A_M_Matsenko_J_S_PronikovaScientific_approaches_to_improving_the_motivation_of_environmentally_oriented_activi.pdf
9. Андрейцев В. І. Екологічне право: сучасні проблеми та перспективи / В. І. Андрейцев // Збірник матеріалів Першого зібрання фахівців споріднених кафедр з обговорення актуальних наукових проблем та методики викладання аграрного, земельного, екологічного та природоресурсного права у вищих навчальних закладах України (м. Одеса, 9–10 вересня 2016 року) / відп. ред. проф. І. І. Каракаш. Одеса: Юридична література, 2016. С. 6.
10. Балюк Г. І., Кохановська О. В. Екологічне право України: передумови і особливості його подальшого розвитку / Г. І. Балюк, О. В. Кохановська // Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Юридичні науки. 2009. Вип. 81. С. 182–183. URL: http://www.library.univ.kiev.ua/ukr/host/10.23.10.100/db/ftp/visnyk/yurydych_81_2009.pdf
11. Краснова М. В. Формування сучасний підходів до права екологічної безпеки України / М. В. Краснова // Актуальні питання реформування правової системи: зб. матеріалів XIII Міжнар. наук.-практ. конф. (Луцьк, 24–25 червня 2016 р.) / уклад. Л. М. Джурак. Луцьк : Вежа-Друк, 2016. С. 207.

References

1. Hetman A. P. The concept of development of ecological law and legislation as a prerequisite for ensuring national environmental policy / A. P. Hetman // Bulletin of the National Academy of Legal Sciences of Ukraine. 2013. №2 (73). PP. 165-173.
2. Bobkova A. G. Pravove zabezpechennia rozvytku ekologichnoho pidpriemnytstva u konteksti doktryn hospodarskoho ta ekologichnoho prava / A.G. Bobkova // Pravova doktryna Ukrainy: [U 5 t.] T. 4 / redkol. V. Ya. Tatsiy [etc.]; Nat. acad. right. Sciences of Ukraine; Kharkiv: Pravo, 2013. PP. 216-251.
3. Green Economy: Health // United Nations Environmental Program: Green Economy. URL: <https://www.unenvironment.org/explore-topics/green-economy>
4. Towards a green economy: ways to sustainable development and poverty eradication. Summary report for government officials: Summary. Nairobi: UNEP, 2011; World Economic and Social Survey 2011: The Great Green Technological Transformation / Department of Economic and Social Affairs of the United Nations Secretariat (DESA). New York: United Nations, 2011. E/2011/50/Rev. 1 ST/ESA/333. URL: http://old.ecocongress.info/5_congr/docs/doklad.pdf
5. Shapovalova O. V. Adaptation of economic legislation to the requirements of sustainable development: author's ref. dis. ... Dr. Jurid. Sciences / O.V. Shapovalova. Donetsk: [b. v.], 2007. 35 p.
6. Zadihajlo D. D. Ekologichne gospodaryuvannya u sistemi ekologichnih vidnosin: problema pravovoï, 2016. 9 s.

7. Zadihajlo D. D. Ekogologichni innovacii yak forma mizhgaluzevoi konvergencii gospodars'kogo ta ekologichnogo prava // Ekonomichna teoriya ta pravo. 2016. № 4 (27). 12 s.
8. Melnyk O. I., Matsenko O. M., Pronikova Z. S. Scientific approaches to improving the motivation of environmentally oriented activities, 2012. 8 p.
9. Andreytsev V. I. Ecological law: modern problems and prospects / V. I. Andreytsev // Collection of materials of the First meeting of specialists of related departments to discuss current scientific problems and methods of teaching agricultural, land, environmental and natural resource law in higher educational institutions of Ukraine (Odessa, September 9-10, 2016) / resp. ed. prof. I. I. Karakash. Odessa: Legal Literature, 2016. P. 6.
10. Balyuk G. I., Kokhanovska O. V. Ecological law of Ukraine: preconditions and features of its further development / G. I. Balyuk, O. V. Kokhanovska // Visnyk of Kyiv National Taras Shevchenko University. Legal sciences. 2009. Vip. 81. PP. 182–183.
11. Krasnova M. V. Formuvannia suchasnyi pidkhodiv do prava ekologichnoi bezpeky Ukrainy / M. V. Krasnova // Aktualni pytannia reformuvannia pravovoi systemy: zb. materials XIII International. scientific-practical conf. (Lutsk, June 24–25, 2016) / ed. LM Jurak. Lutsk: Vezha-Druk, 2016. P. 20.